

Nr 172.

Av herr **Wagnsson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning rörande statsbidrag till parallellavdelningar vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och yrkesbestämda högre folkskolor.*

I årets statsverksproposition föreslås en sådan ändring av bestämmelserna rörande statsbidrag till klassavdelningar vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och yrkesbestämda högre folkskolor, att statsbidrag må inom varje årsklass utgå till högst så stort antal parallellavdelningar av årsklassen, som uppkommer med iakttagande däraf, att vid läsårets början minst 35 lärjungar eller, där efter skolöverstyrelsens beprövande särskilda skäl därtill föranleda, minst 30 lärjungar komma på varje avdelning inom årsklassen, innan ny avdelning upprättats inom densamma, dock att sistnämnda undantag icke skall ifrågakomma beträffande nyintagen klass.

Under en enhetlig formulering sammanfattas i nu gällande bestämmelser två i verkligheten vitt skilda saker: dels *uppdelning* av nyintagen årsklass, dels *sammanslagning* efter verkställd uppflyttning till högre klass av parallellavdelningar inom redan befintlig lärjungeårgång. Det förhåller sig i verkligheten icke så, att varje lärjungeårgång efter uppflyttning till högre årsklass ånyo omregleras genom uppdelning i parallellavdelningar, vilket ju i och för sig är en för undervisningens kontinuitet ytterst menlig åtgärd. Den är icke heller alltid tekniskt möjlig. Vid en större skola med 200—700 lärjungar måste lärareengagement och läsordning vara fullt klara vid höstterminens början. En sammanslagning av klassavdelningar innebär en så gott som fullständig omarbetning av läsordningen och entledigande av redan engagerade lärarkrafter. Då prövningar förrättas vid höstterminens början kunna rätt avsevärda differenser uppstå i beräknat elevantal per årsklass, och vid uppropet kunna redan uppflyttade lärjungar utebliva, vilka vid vårterminens slut ej haft den ringaste tanke på att lämna skolan. Redan med nu gällande bestämmelser riskera kommunerna på grund härav uteblivet statsbidrag för klassavdelningen om en eller två lärjungar ej bliva uppflyttade eller icke infinna sig vid terminens början.

Sammanförandet under en enhetlig formulering av två så pass olikartade ting som uppdelning vid vårterminens slut av nyintagna elever och sammanslagning efter höstterminens början av redan beräknade parallellavdelningar medför således för de stora skolorna oerhört stora olägenheter av pedagogisk och organisatorisk art samt för vederbörande kommuner icke beräknade extra kostnader för skolväsendet, en olägenhet som icke alls eller åtminstone ej i samma omfattning drabbar de mindre skolorna med 60—200 lärjungar. Om

nämligen i en liten skola en årsklass räknar 31 lärjungar, så är detta redan tillräckligt för statsbidrag till två avdelningar: varderas lärjungeantal blir alltså i genomsnitt blott 15.5. För statsbidrag till sex parallellavdelningar erfordras däremot sammanlagt 151 lärjungar i dessa; alltså blir här medelantalet i varje avdelning icke mindre än 25.2.

Det synes oss därför vara lämpligt att, när nu i alla händelser en revision av bestämmelserna ifrågasättes, åt densamma giva en ändamålsenlig formulering, och vi vilja samtidigt framhålla, att detta enligt vår mening icke behöver inverka på det erforderliga anslagsbeloppets storlek.

En omformulering synes även påkallad med hänsyn till att den i propositionen föreslagna särskilda bestämmelsen torde komma att ställa de kommunala skolorna i ogynnsamt läge jämfört med läroverken. Vi ha sökt bilda oss en uppfattning om storleken av den minskning i lärjungeantal, som kan beräknas uppkomma och betraktas som normal inom högre klasser jämförda med de lägre, och ha därvid utgått från de senaste årens siffror för statsläroverken i Stockholm.

Den enda årsklass av den nuvarande realskolan, som är tillräckligt opåverkad av övergångsförhållandena och av den dubbla avgången till gymnasium för att kunna erbjuda en tillförlitlig jämförelse, är den nuvarande fjärde klassen av den 5-åriga realskolan. I nedanstående tabell angives antalet lärjungar och klassavdelningar i Stockholmsläroverken inom nämnda årsklass, jämfört med lärjungeantalet höstterminen 1929 i första klassen, ur vilken den nuvarande fjärde klassen framgått.

	Klass 4 ^e ht. 1932			Klass 1 ^e ht. 29
	antal lärj.	avd.	medelantal lärj. pr avd.	antal lärj.
Norra latinläroverket	52	2	26	65
Södermalms h. allm. läroverk	29	1	29	35
Norra Realläroverket	67	2	33.5	71
Östermalms h. allm. läroverk	67	2	33.5	72
Kungsholms h. allm. läroverk	55	2	27.5	63
Vasa realskola	40	2	20	71
Katarina realskola	41	2	20.5	55

Det framgår härav, att lärjungeantalet för samtliga skolor tillsammans på tre år sjunkit från 432 till 351, vilket motsvarar en medelavgång per år av 6.3 % av lärjungeantalet i den år 1929 intagna första klassen. Emellertid äro dessa skolor ej utan vidare inbördes jämförbara. Vid de läroverk, där gymnasium finnes, har nämligen avgången varit avsevärt lägre än vid realskolorna. Detta torde bero på att klasserna vid de högre allmänna läroverken till större del än vid realskolorna sammansättas av barn från burgnare hem. På grund härav torde endast de två realskolorna samt på grund av särskilda förhållanden möjligen kungsholmsläroverket vara jämförliga med de kommunala skolorna. Vid dessa tre läroverk har lärjungeantalet för årsklassen 1929 sjunkit

från 189 i klass 1 till 136 i klass 4, vilket motsvarar en årlig medelavgång av 9.3 % eller i runt tal 10 %. Nämnade procenttal torde också vara den absolut lägsta siffra, med vilken man för de kommunala skolornas vidkommande bör räkna.

Utgår man från sistnämnda avgångssiffra, så befinnes, att exempelvis norra kommunala mellanskolan i Stockholm, vilken har sex parallellavdelningar och enligt de nu föreslagna bestämmelserna i första klassen skall kunna mottaga sammanlagt 210 lärjungar, under tre år måste komma att förlora åtminstone 60 av dessa lärjungar. Därtill kommer så avgången till fyraårigt gymnasium, en faktor, som icke inverkat på avgången intill fjärde klassen av den femåriga realskolan. Taxeras avgången från tredje klassen till fyraårigt gymnasium så lågt som till endast 6 lärjungar per år (1 per parallellavdelning), skulle alltså lärjungeantalet inom fjärde klassen bliva endast 145, vilket enligt de föreslagna bestämmelserna skulle vara otillräckligt för erhållande av statsbidrag till samtliga sex parallellavdelningar. Det skulle dock innebära en genomsnittssiffra av 24.2 lärjungar per avdelning. Till jämförelse må påpekas, att kungsholmsläroverket samt Vasa och Katarina realskolor enligt tabellen verkligen hava sammanlagt sex parallellavdelningar, alltså samma antal som borde vara i den åberopade mellanskolan, men med sammanlagt blott 136 lärjungar eller c:a 22.7 lärjungar per avdelning, detta ehuru ännu icke någon avgång till gymnasium ägt rum.

Exemplet visar, att den i propositionen föreslagna bestämmelsen skulle ställa de i fråga varande kommunala skolor, som äga ett större antal parallellavdelningar, i långt ogynnsammare ställning än statsläroverken. Samtidigt skulle de i propositionen föreslagna bestämmelserna dock medgiva en mellanskola, som i första klassen haft 52 lärjungar fördelade på två parallellavdelningar, möjlighet att erhålla statsbidrag i fjärde klassen för två parallellavdelningar med sammanlagt endast 36 lärjungar eller för 18 elever per avdelning.

För de praktiskt betonade skolorna tillkommer härvid svårigheten och i vissa fall omöjligheten att i verkstäder och laboratorier undervisa mer än 14—16 elever åt gången, varför en klass på 35 lärjungar vid ifrågavarande undervisning finge uppdelas i tre grupper med 12, 12 och 11 lärjungar i varje, vilket medför ökade kostnader för både stat och kommun.

På samma gång anse vi emellertid, att siffran 30, vilken i propositionen angivits såsom en undergräns, icke är för alla årsklasser lämplig. Den medgiver i vissa fall kanske väl stor möjlighet till undantag inom skolornas andra klass, men ställer alltför stora fordringar på deras fjärde årsklass, respektive avslutningsklass.

I detta sammanhang anse vi oss böra påpeka, att det för det allmännas kostnader för skolväsendet är av stor betydelse, att skolorna sammanhållas i relativt stora enheter, så länge detta ur pedagogiska och organisatoriska synpunkter är rimligt. I Stockholm och Göteborg samt i flera andra av våra större städer äro kostnaderna per lärjunge i varje yrkesbestämd högre folkskola förhållande-

vis låga tack vare den omständigheten, att i olika stadsdelar belägna avdelningar av samma skola stå under gemensam förvaltning och ledning. En skola med 5 paralleller av varje årsklass får nu statsbidrag för dessa, endast om antalet lärjungar i årsklassen är minst 121 d. v. s. 24.2 per parallellavdelning. Delades denna skola i två självständiga skolor, finge den ena för ett lärjungeantal av 61 behålla tre paralleller och den andra två paralleller för ett lärjungeantal av 31 i årsklassen, d. v. s. 5 paralleller för sammanlagt 92 lärjungar eller i genomsnitt 18.4 per avdelning. Kostnaderna bleve vida högre både för stat och kommun, men kommunen hade den fördelen, att det i första fallet eventuellt uteblivna statsbidraget för en parallellavdelning i andra fallet skulle utgå och då till stor del täcka dess merutgifter för en organisation med två fristående skolor. Det är givetvis i det allmännas intresse att gällande bestämmelser så avfattas, att den ekonomiskt och pedagogiskt fördelaktigare organisationen icke äventyras. Bestämmelserna böra därför vara så avfattade, att skolöverstyrelsen äger tillräcklig rörelsefrihet att medgiva statsbidrag i de fall, där sådant verkligen är mest motiverat. Den lättnad för högre klass, som enligt vad vi ovan utvecklat, är behöflig, kan kompenseras genom någon skärpning beträffande en mellanklass.

Då nedan föreslagna bestämmelser synas oss ur statens synpunkt i alla hänseenden betryggande och ägnade att utan ökad kostnad för det allmänna medgiva skolorna nödiga garantier för undervisningens jämna fortgång, får jag an hålla,

att följande bestämmelser angående antalet parallellavdelningar av årsklass inom kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och yrkesbestämda högre folkskolor måtte av riksdagen beslutas,

1:o att vid kommunal mellanskola, kommunal flickskola och yrkesbestämd högre folkskola statsbidrag till parallellavdelningar inom klass 1 må utgå till högst så stort antal avdelningar av årsklassen, som uppkommer med iakttagande därav, att minst 35 lärjungar komma på varje avdelning inom årsklassen, innan ny avdelning upprättas inom densamma;

2:o att sammanslagning av redan upprättade parallellavdelningar må erfordras vid ett lärjungeantal, som uppkommer, då talet 35 i bestämmelserna för klass 1 utbytt mot: för avgångsklass 28, för klass närmast före avgångsklass 30 och för övriga mellanliggande klasser 32; samt

3:o att, där särskilda skäl efter skolöverstyrelsens beprövande därtill föranleda, ovan under 2:o föreslagna lärjungeantal av 35 må kunna nedsättas till 32 och ovan under 2:o föreslagna lärjungeantal av 32 till 30.

Stockholm den 21 januari 1933.

Ruben Wagnsson.